

Koorti Erkki mõttit
täambädse ao maaelost

Kae lk 2

Koolivaheao-reis
Soomõ sõpru mano

Kae lk 3

Kurõ- ja kapstalehejutu
vanõmbist targõmbidõ latsiga

Kae lk 4

Uma Pido tsihi-
otsmisõpäiv Kanepin

Järgmäne Uma Pido tsihiotsmisõ- ja mängopäiv tulõ puulpäävä, 16.03 Kanepin. Päävä alostus om kell 11 Kanepi gümnaasiumi man. Sääl opitas Hainsoo Meelika iistvidämisel selges üts Kanepi kihlkunna laulumäng ja päält tuud mindäs tsihiotsmisõ raa pääle. Lisas saava osalidsõ vahtsõ märgotamisülesandõ. Ligembät teedüst tsihiotsmisõ- ja mängopäivi kotsilõ saa aadrõssi umapido.ee/tsiht päält.

Umalõ Pidelõ oodõ-
tas söögi-joogipakjitt

Oodõdu omma innekkõkkõ Vana-Võromaa ettevõdija, kiä pakva paigapäälist süüki hää hinnaga. Kandidiiri võiva nii

kombõperidse lämmä söögi pakja ja väiku kohvigu esitettüisi piinüide ruugõga ku ka kasvosõogi tegijä. Pia poolõ pidoliidsist, nii lauljidõ ku ka kaejidõ-kulljidõ siän, omma latsõ, tuuperäst ei müvvä söögiala pääl alkoholli. Lahja alkoholiga kaubõldas eräle ala pääl. Uma Pido tugõ keskkunna hoitlikku mõttõviisi. Egä kauplõja piät tuu perrä, midä müügis pakk, kõrraldama ka jätüsside kokkokogomisõ. Söögi-joogipakjal piät olõma kõik ummis tegemiisis tarvilsõ lua ja sertifikaadi.

Huvi kõrral pallõldas saata uma ettevõttõ ja pakutava kotsilõ lühkü tutvustusõ e-posti aadrõssi triin.toom@gmail.com pääle ildamba 19. urbõkuu pääväs.

UL

Vana-Võromaa muusõumi
saiva helügiidi

RAHMANI JAN

Kreutzwaldi memoriaal-muusõumin, Mõnistõ talurahvamuosõumin, Karilatsi vabaõhumuosõumin ja Vana-Võromaa kultuurikuan om valmis saanu helügiid, miä and külälisele võimalusõ kullõlda eesti, inglüse ja võro keelen teedüst muusõummõ välläpanõkidõ kotsilõ.

«Küläläine tulõ muusõummi, pildistäs uma nutitelefõniga kruutkoodi ja audiogiid nakkas kõnõlõma umbõs säänest juttu, midä hariligult kõnõlõs elon giid,» seletäs Võro instituudi muusõumiosakunna juhataja Lilosoni Kersti.

Egän muusõumin saa kullõlda ligi 30 paariminotilist helüjuppi. Jutu teema omma muusõumidõ kaupa erinevä: ku Karilatsin ja Mõnistõn saa rohkõmb teedüst huunist ja umaaolidsõst maaelost, sis kultuurikuan om inämb juttu aoluudokumentest ja sündmüisist ja Kreutzwaldi muusõumin saa teedüst Lauluesä ja Kalõvipoja kotsilõ.

«Mi muusõumi omma varrampa olnu rohkõmb traditsioonilidsõ ja hariligu. A täambädtsel aol piät küläliisi mano meelütämise jaos olõma rohkõmb interaktiivsust,» seletäs Liloson. Vahtsõ helügiidi andvagi säänest

RAHMANI JANI PILT

Võro instituudi muusõumiosakunna juhataja Lilosoni Kersti näütäs Vana-Võromaa kultuurikuan mõtsavelli välläpanõki man, kuimuudu vahtsõ helügiidi tekste telefoniga kullõlda saa.

interaktiivsust mano ja lupasõ luuta ka muusõumihuviliidsi arvu kasumist. «Seo aasta om mi kandin Euruupa kultuuripääliina aasta ja või arvada, et rahvast tulõ Lõuna-Eesti kanti hariligust inämb. Usu, et ka muusõummõhe jõud timahava inämb küläliisi.» Lisas luut Lilosoni Kersti, et sääne asi lätt rohkõmb pääle noorõmbalõ

rahvalõ, kiä juttu hää meelega umast nutividinäst kullõs. Helüjuppõ saa kullõlda kolmõn keelen – eesti, inglüse ja võro keelen. Jupi omma kokko säädnü muusõummõ tüütäjä. Eestikeelist teksti lugõ Hinni Ene, inglüsekeelist Oetjeni Robert ja võrokeelist Tagametsa Tarmo. Helügiidi valmistegemist

tugi muinsuskaitssõammõt taotlusvoorust «Muuseumide kiirendi», miä omgi mõtõld tuujaos, et muusõumi saanu umilõ tegemiisile vunki ja täambädse ao vurhvi mano anda.

Ligembät teedüst Vana-Võromaa muusõummõ kotsilõ saa internetist kodo-lehe wi.ee/muusoumi/ päält.

Illus, rõõmus ja lämmi kindakirjaline vabariigi sünnipäiv Mehkamaal

ROOBI KATRINI PILT

Kindakirju iihn laulva kõgõ tsillõmba.

NÕLVAKU KAIE

Terve vabariigi aastapäävä nädäli oll Mõnistõ rahvamajan kollamist ja säadmist veidü enämb ku muidu. Valmistõdi uma riigi sünnipääväs.

Tandsja ja laulja näkki jo prooviõdaguil, ku armõdu ilusas oll tett lava ja määndse mustri tegüsi saali sainu pääle. Ku rahvamaja veebruarikuu eelviimätsenellapäävä õdagult piduliisi täüs tull, oll imetelemist ja ärä tundmist kõvastõ.

Umakoet labakinda, medä oll kogunu mitu- ja mitukümend paari, olli nii kooli ja rahvamaja lähkült ku kauõmbast peri, a ütski kiri es ole tõsõga üttemuudu. Tuud vällä näütüse asja aie Mõnistõ talu-

rahvamuseum kooliga ütelnõul. Ja hää, et rahvas tuu plaaniga hää meelega ütten tull ja pallu kindõid kokku tõi.

Mõnistõ talurahvamuseumi juhataja Rüütli Airi kõnõl tähtjäst märgest Harglõ kihkunna kindõil ja tuustki, et mõni mustri om Lätimaalt vai Setumaalt lainatu, aga mi ei tohe unõta umma uhkust, et mitma mi kodamisemustri omma siist ka muijalõ rännänü.

Kirikinda omma uhkusõasi. Om jo mi kõgõ auväärsõmb rõivakunstnik Raua Anu ka ülnü, et käpik om käe koobas ja kuigi väikene, aga siski tähtsä osa mi rahvarõivõist, mea näütäs, kost peri olõmi.

Om vääga hää miil, et nigu om alalõ kommõ labakindõid kota ja kanda, om alalõ ka

Mehkamaa rahva kommõ tähtpäivi pedämä hulgasnõ kokku tulla. Näta ja kullõlda oll seogi kõrd peris pallu. Püüne pääl lauli ja tandsõ nii koolilatsõ ku peris tsillukõsõ inemise; nii nuu, kel hennel viil latsõ kotun, ku nuu kah, kiä elun jo peris pallu nännü ja tennü.

Kõiki üles lugõmine, kiä hään mõttõn silmä ja kõrva jäie, lätt pikäle, aga kuigi ei saa kitmäda jättä Möllitsa Christinat, kelle vahelugõmise kontserti armõdu häste kaunisti.

Ja külh oll hää miil, et Laube Kadri tinavaasta ka aigu löüf umalõ rahvalõ ütitseide laulõ manh lõõtsamänguga toes olla!

Uhkusõasi om tuugi, et alasi omma vabariigi aastapääväl platsin ilusan vormin kodutütre

ja noorõ kotka, kõrraligu ja viisaka Mõnistõ kooli latsõ.

Üten laulõti riigi hümn ja «Laulu Mehkamaast», miist uma hümn om saanu ja mea viimätsel aol järest kallimb om. «Mu isamaa armas» om ka vana ja vääga austõt laul, medä kõik pääst tiidvä ja mea enne torti ja kohvi vii silmä tõije. «Illus, rõõmus ja lämmi,» olli nuu sõna, millega mitma kontserti kitti.

Pidu iist kandi huult MTÜ Mehkamaa Kultuuriselts, Mõnistõ kuul, latsiaid ja muusikapesä, talurahvamuosõum ja rahvamaja. Võta tuu voli ja tenä inemiisi, kiä alasi enne murõtasõ, asju ajava ja juuskva, a kedä pidu aigu nigu tähelegi ei panõ, kõiki iist, kiä 22. veebruarri õdagu mi rahvamajast hää tujuga kodu lätsi.

Imäkeelee ilo

Nätäl inne imäkeelepäivä ei taha ma sõnna võtta tuu kotsilõ, midä tege hulk ammõtnikkõ, esieränis kommunikatsiooniga kõüde-tüid «spetsialiste». A sääne kiri paari nädäli iist mu postkasti tulf: *Eestis on kavas luua terviklik, uuendusmeelne ja erinevaid valdkondi ja nende vajadusi kajastav ning integreeriv maahõive seire- ja juhtimissüsteem. See on edaspidi aluseks jätkusuutlike maahõiveotsuste tegemiseks, hoides tasakaalu majanduse ja keskkonnanahoiu vahel. Sellega koos loodav uus konsolideeritud digitaalne ruumiandmestik ja mullastikukaart pakuvad innovaatilisi, teaduspõhiseid ning kasutajakeskseid e-riigi lahendusi tulevikuks. Merike Lipu, digitaalkommunikatsiooni peaspetsialist, arendus- ja planeerimisosakond, Keskkonnaagentuur.*

Ilosat imäkeelepäivä!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Mobvõhk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja:

Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja:

Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja:

Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja:

Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja:

SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgo-
tas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ
nuka alt, ku hariligult kaema
harinu oltas.

Säädusesilmä kittuses

Elo um mullõ andnu kõrraldusõ, et tulõ peris pallo autoga sõita. Aastan sõida 40 000–50 000 kilomiitret, halvõmbil aastil tulõ 60 000 täüs. Sõitmisõga um mul tollõn häste lännü, et Eesti Vabariigi aigu ei olõ ma politsei käest üttegi trahvi saanu. Kül um olnu sõidu aigu juhussit, miä pandva politsei rassõ tüü pääle mõtlõma, näid tähele pandma ja kitmä.

Liiklusõn ei olõ meil egä kõrd kõik nii kõrran, ku võinu olla. Ku sõidi näütuses ütspäiv Tafnan Kadriorust keskliina poolõ, kihuf üts džiip must hääd kätt jalgtii pääle käänden müüdä. Sääne asi hiiduf peris är: mis olõs saanu, ku jalgtii pääl olõs olnu samal aol mõni väiku lats vai vanõmb inemine? Ja päähä tulf mõtõ, et säädusesilm olõs võinu tuud massinat nätä ja timäga toimõnda. Juhtumisõ kroonis saisisi tsipa ao peräst tuusama džiibiga kaubamaja man valgusfoori takan kõrvui-si. Es olõ ohtlik sõit tälle mää-nestki edumaad andnu.

Ja kuigi peris egäle poolõ politsei ei jõvva, um tä tihtipääle olõman ja tege umma tüüd. Mõnõ ao iist sõidi jäl Võrost Tafna poolõ. Umast arust sõidi 90 kilomiitret tunnin, a takast tulf üts massin ja lätõ must müüdä, nigu ma olõs tii pääl saisnu. Nii 10 minotit ildampa näi, et politsei olf tuu auto kinni

pidänü. Miis olf autost vällä tulnu ja vehkse hirmsalõ kässiga, arvada pruuvsõ selges tetä, kuis täl um väega kipõ.

Sama päiv tulf üts tutva ja selef, kuis tä um politsei pääle vihanõ: jäi kipõ sõiduga vahelõ ja sai 80 eurot trahvi. Ütli tälle, et kuis tä tuuperäst politsei pääle vihanõ um, ku esi sõitsõ. Ku tä olõs rahulikult sõitnu, ei olõs tedä jo kinni peetügi.

Taipaminõ, et kipõmba sõidu ja liikmisiinkirju rikmisega suurt ei võida, jõudsõ mullõ peräle paarikümne aasta iist. Olf üts sõit, kon ma, piä tunnistama pattu, vaoti kipõmbalõ, ku olf lubatu. Tafnast kodo jõudsõ 16 minotit varrampa, ku olõs jõudnu liikmissäädüisi perrä sõiton. Pääle tuud sõitu tei otsussõ, et ma inämb ei kihuta, selle et 15–20 minotit aovõitu ei kaalu üles tuud, ku midägi juhtus ja ma hindäle vai tõisilõ määndsegi hädä tii.

Poliseiga umma meil kattõpididse tundõ. Ku näemi näid tii veeren kibõhust mõõtman, aja tuu meil henge täüs. A ku kiäki tüküs mi hengekese kallalõ, kõlistami õkva politsei numbri pääle ja oodami näide tulõkit nii, et minodi tunnusõ tunnipikkudsõ.

Elo um ülearvo lühkene, et tollõ seen hindäle ja tõisilõ ummi tegemiisiga häti kaala tuvva. Ma olõ väega tenolik, et um olõman Eesti politsei, kiä meid valvas ja kõrralõ kuts. Ja kedä mi väega oodami, ku miika midägi juhtus.

Koroonaoa alostusõst olõmi perrega maal elänü. Tuu olf aig, ku tundu, et katõ väiku latsõga om maal iks parõmb ellä, ja tuu tunnõ ei olõ vahepääl muutunu. Kooli- ja latsiaiakõrraldus meile passis. Vahtsõliinan om väega hää latsiaid, miä nakkas joba kitsas jäämä. Ka kuul om tan hää ja oppaja asäligu.

Muna vai kana?

Perämädsel aol om kõnõldu, et väiksit gümnaasiummõ tulnu kinni panda. Eks taa om sääne muna-kana-küsümüs: kas om nii, et kooli pandas kinni ja sis läävä latsõ minemä, vai läävä latsõ minemä ja sis pandas kooli kinni. Om selge, et määndsitki otsussit tulõ vahepääl tetä. A tuu man piät kim-mäle kaema, määnsen paigan tuu kuul om.

Ku mi kunagi teimi sise-ministeeriümin pästekomando-dõ reformi, olf üts nõudminõ, et ku api inämb kostki muialt tulõman es olõ, sis tuud komandot kinni es panda. Mu meelest pidänü kuulõga tuud-samma kaema: näütuses tan Vahtsõliinan ja ka Verskan om nii, et ku säääl kuul kinni panda, jääse kooli latsist kav-võlõ. Tuu või maapiirkunnalõ tulõvigun kahho tuvva: midä varrampa latsõ kotost är läävä, toda väikumb om võimalus, et nä siia tagasi tulõva.

Kooli tähendäse maapiirkunnan tüükotussit kah. Om selge, et suur jago korgõ haridusõga inemiisist maal omma koolioppaja. Ja ku koolioppaja jääs tüüst ilma, piät tä uma perrega är kolima. Tuu tähendäs, et inemiisi jääs tan viil veidembäs. Ku tahetas kavvõmbit väiksit gümnaasiummõ kinni panda, sis ma ei tiia, kas meil pääle tuud omgi inämb mõtõt regionaalpoliitikast kõnõlda.

Regionaalpoliitika katõ jalaga maa pääle!

Ku tahetas tetä regionaalpoliitikat, tulõ kaia, miä maal periselt sünnüs. Täambäne maa-eloministeeriüm tegeles pallo mõtsandusõ, põllumajandusõ ja turismindusõga. A täambä ei elä inämb maal inämbüsen säändsit inemiisi, kiä õnnõ põldu tegevä. Parhilla om võimalus maal tetä säänest tüüd kah, miä ei olõ virkse vaihõl küürütamine. Ku varrampa tekk terve kolhoos põllutüüd, sis no tege tuu tüü võimsidõ massinidõga är üts-kats perekunda.

Saksamaal om väikeisin paigun hulga elektroonikatüüstüst ja muud säänest, a meil arva-

Mõttit maaelost

KOORTI ERKKI,

kirämiis ja julgõolõgi-asatundja

tas, et maatüü käü õnnõ virkse vaihõl vai saeraami takan. Tuu ei olõ inämb niimuudu ja ma arva, et maaeloministeeriümi inemise võinu kah veidü maal ümbre kaia. Võiolla pidänü inämb märkma, kuis inemise, kiä tahtva liinast välän puh-tamban õhun ellä, saanu tan parõmbalõ näütuses IT-tüüd tetä.

Ma esi saa suurõ jao umast tüüst maal är tetä ja olõ rohkõmb uma ao peremiis. Õigõ om tuu, et säändse kõrraldusõ man piät mõistma hinnäst häste kõrra pääl hoita, a tüü saa iks tettüs, ku internet om olõman. Ja esiki tan Haani mäki kõrval om internet parhillatsõl aol peris hää.

Umavalitsusreform tõi veeremaad mano

2017. aastagal tetti riigin umavalitsusreformi ja väiku val-la kattõva är. Kas tuu maaelo man midägi parõmbas tekk vai kokko avitas hoita, om rassõ üteldä. Mullõ tunnus, et inemiisi om umavalitsuisin hoo-bis tüüle mano võetu ja ei olõ peris kimmäs, et sääne asju kõrraldus om mõistlik. Mõttõ, miä kõik võinu suurõmbidõ valduga parõmbas saia, olli hää. A kas asa omma kah parõmbas saanu? Mõnõn paigan kimmäle omma, a mõnõn ei olõ. Pallo olõni tuust, määne inneskine väiku umavalitsus suurõ umavalitsusõ juhtmisõ üle võtsõ. Mõnõl puul om valdu kokkolüümine toonu ütten vanno väikeisi umavalitsuisi suurõmbat veeremaastumist. Üts näüde om tan Rõugõ vald, miä om lännü suurõs, ja paistus, et egäle poolõ inämb tähelepandmist ei jakku.

Mul hindäl om umavalitsusõ käest vaia, et olõs kuul, latsiaid ja talvõl tii vallahõ tougadu.

Vahepääl om mõnt ehitõslupa kah vaia. Ku tan olf Vahtsõliina vald, sis mu meelest olf taa väega hää ja tüükäs vald – sai häste toimõ. Ummi kogõmuisi perrä ei saa ma peri olla noidõga, kes kõnõli, et väiku valla saa es toimõ.

Parhillanõ Võro vald kah toimõndas, a taa om suur. Hädä tulõva kasvai lumõ toukamisõga: ku Antsla puul veeren vai Võro liina ümbre lum-mõ ei olõ, sis tan Haanimaa veere pääl või olla lummõ puul meetrit. Eesti om kül väikene, a samal aol iks suur kah.

Ooda riigi käest

Ooda riigi käest tuud, et saadu parõmbalõ arvo: kõik inemise ei elä Tafnan ja ei taha Tafnan ellä. Ja arvo piät tuust kah saama, et näütuses Viimsi ei olõ maakotus, tuu om iks rohkõmb Tafna liin.

Maainemiisi ei olõ vaia halõtsa, a om vaia arvo saia, et maal omma vahemaa tsipa pikembä ja mõnõsaa miitre kavvõdusõlõ tüüle, poodi mano, kuuli, tohtri mano minnä ei saa. Kuigi om säänest tüüd, midä saa arvutiga tetä, om õks vaia pallo sõita ja liiku ja bussiga maal egäle poolõ ja egäl aol ei päse. Kimmäle om maal elo hoitmisõs vaia, et kuul es olnu 60 kilomiitre kavvõdusõl, a iks ligembäl. Ja ka arstiabi ja muu sääne.

Et elo maal saanu kestä, pidänü riigiasotusõ umma tüüd tõsitsõmpa võtma. Ilda-aigu tulf transpordiammõt väl-lä jutuga, et bussisõidu võinu är jättä noil päivil, ku teid ei jõuta kõrran hoita. Avvostõt transpordiammõt, ti tüü om tii kõrran hoita! Ja säänest ulli juttu massa-i aia, et inemise võiva nuu üts vai kats päivä koton passi.

Mõtõlus

Bussiga sõitmisõst

Et mul ei olõ lupõ, autot ja rahha, et autorollerit osta, sis piä ma bussiga sõitma. Sõida küländki tihtsähe. Hää, et sõit om seeni massulda olnu ja jääs vast edespite kah latsil ja van-nol. A taal häääl asäl om tõnõ, halv külg kah.

Inemise, kellega mi kuun sõidami, ei olõ kõik kõrraligu. Arva, et meil siin Võro- ja Põlvamaal ei olõ inämb kodolda inemiisi, kõik iks eläse kongi. A hindä iho ja rõividõ puhtusõ iist külh kõik huult ei piä. Kas um säääl sis süüdü lohakus vai viinaputõl.

Ja ku sääne haisukott, kes om parajalõ puulkainõ vai pohmellin, bussi tulõ, sis pitsit nõna kinni vai istu õkvalt kavvõmbahe. A haisu om iks kõik buss täüs. Ja ku tä viil kõhis ja tatitas kah, nii et kõik pisiläse lakja lindsõ, ei olõ tuu sukugi hää.

Säädüs ütles, et ku inemine om silmäga nätä puõn, om bussijuhil õigus tedä mitte pääle võtta. A säändsise kottalõ, ku mõni om must ja haisas, ei olõ määnestki säädüst. Ütskõrd küse sääne juhi käest piletit ei tiia kohe. Ütel, et välän om külman ja tä taht tsõõri ütten sõita, et bussin om lämmämb. Istsõ bussijuhi taadõ ja naas kõva helüga kõnõlõma ja mõrrämä. Mul naas õkvalt bussijuhist hallõ, et tä piät terve tii toda kullõma.

Ma olõ kül vist rahvavainlanõ, ku julgu niiviisi mõtlõda, et ku sõit olõssi kasvai poolõ hinnaga, sis vast kül nii pallo kasimada inemiisi ümbre ei sõidas-si. A mis näil prõlla vika, mugu istu bussi lämmäle. A ega bus-si ei olõ kah kõik lämmä. Olõ sõitnu nii Tarto, Võro ku Põlva bussõga ja piä ütlemä, et kõgõ külmembä omma Põlva bussi.

Ku koolilatsõ ja pensionääri saava massulda ja tüüinemine piät masma, sis om tuu riigile väega väikene tulu. Pallo noid tüüinemisi iks bussiga sõit. Ja ku paar kõrda är sõitva säändsise kasimalda inemiisiga ütten, saagi ütistranspordi-iso otsa.

Kellel om auto, sõit iks tuuga edesi. Auton istut ütsindä vai uma perrega, kes omma hoolitsõdu ja puhta.

Ei hiiditü tuu automass kah kõiki. Ku iks käüt tüül ja saat palka, jõvvat massa kah. Tuu tege inämb-vähämb sama väl-lä, kas massat pileidi vai kütte iist. Mitmõköisi sõiton tulõ vast kütte iist eski vähämb massa ku kõigilõ pileit osta.

Tuuga olõ ma peri, et autit om väega pallo. A mis tetä, ku autoga om mugavam ja puh-tamb, midä ei saa bussisõidu kottalõ üldä.

URMI AILI

Kiri Taimaalt

Vaihtusopilanõ
JÜVÄ HELLÄ
and teedä, kuis
lätt kavvõn
Taimaal.

Kuumus võtt tuurõ mano

Taimaal võtt kuumus tuurõ mano ja luudus om muutunu peris kõllakas-pruunis ja kur-

valt kuivas. Kaiõh kõllatsidõ lehti liugõlõmist maapinna pääle ja kullõldõh naidõ krõbinat jalgu all, tulõ eski veidüke-se Eesti sügüse tunnõ pääle.

A vihma olõ-õi jo mitu kuud sadanu. Egä kõrd, ku jäl mäki pääle kae, om säält iks kõrrast rassõmb rohiliidsi laigukõisi löüdä. Paar kõrda om mu silm jäänü pidämä ka mõtsapalan-gul. Vaihõpääl saa tuu algusõ kuumusõst, a tõõnõ tulõalosta-ja om inemine – puid palotõh tahetas saia kätte mett, midä mäki pääl eläjä mõtsigu mehiläse omma kokko kofanu. A

säändse kuumaga ei olõ mõtsa-palangu sukugi nafaasi.

Kuigi väläh om lännü kuumas ja inemiisi nakkasõ murd-ma loidumus ja uni, kooli-opilaisilõ armu ei anda. Kõigih koolõh om parhilla lõpuksä-mide tegemise aig. Siin omma eksämi egäh ainõh ja kogoni kolm kõrda aastaga joosul, a taa kõgõ viimäne om kõgõ tähtsäm ja taast ei päse peris noorõ opilasõ kah.

Mu ütsääastaganõ veli piät kah naid tegemä, miä tunnus külh veidükese absurdnõ, a taa maa koolikõrd om nii-

muudu üles ehitet.

Pääle eksämiid nakkas väega oodõt suvõvaihõaig, miä kest umbõs sama kavva ku meil Eestin. Tuu tähendäs, et mu jaos saagi siin kooliello läbi, selle et inne, ku kuul jäl pääle nakkas, tulõ ma joba kodo-maalõ tagasi. Koolivorm tulõ kokko pakki ja opidu tiidmise kõrva taadõ panda.

Oh, nafaas olf külh taa Tai koolin käümine, a viil nafa-kamb om tuu, kuis taa kuul kõiki ummi armsidõ opilaisi ja oppajidõga nii sügävähe mu hinge om pugõnu.

Koolivaheao-reis Soomõ sõpru mano

RAHMANI JAN

Om sääne muud, et koolivaheao proovitas määnegi reis ette võtta, ku võimalus om. Otsusta ummi gümnaasistest latsiga vabariigi aastapävä aigu tsiiru Soomõn kävvü, et kaia Turu ja Rauma liina ja tuud, kuils sõbrul Helil ja Miikkal lätt.

Suumõ sõit ei olõ täämbädsel aol määnegi raketitiidüs. Tulõ lihtsäle kaia, kuna laiva läävä, pilet osta ja minnä. Autoga laiva pääle minek lätt kipõstõ: kinni pidämä ei piä, massina nägevä autonumbri är ja saatva õigõlõ ritta. Kiäki üttegi dokumenti ei küsü ja olõmigi pia laiva pääl. Om 24. rado-kuu varahanõ hummok.

Päävä nõsõmisõ aigu naatas laiva söögikotussõn äkki Eesti hünni laulma. Nõsõmi pistü ja üle saali kostus Eesti sõnnuga viis, miä om ka Soomõ hümn. Aig om edesi länü ja tassakõistõ nakkami joba unõhtama, ku pallo olf meil esisaisvusõ tagasitulõmisõ aigu suumlaisist tukõ. Sis olf pia egäl eestlälõl uma tutva suumlanõ ja vastapite. Ma olõ aastakümniit tennü kuuntuüd turukeelidse luulõtaja Laaksoneni Heliga ja seo reis omgi suurõlt jaolt timäl külän käimine.

Autosõit Turu liina lätt kipõstõ. Suumlasõ pidävä liiklummärgest kinni ja laskva ilostõ rita vaihta. Auto omma Soomõn pia sama miä meil. Rohkõmb nakkas silmä vast eelekttrimassinit. Takastperä tulõ tunnistä, et reisi kõgõ hullõmb liiklus oll Tarto ja Kambja vaihõl. Tii pääl saami imehtä kivist Soomõmaad.

Jõuami Turu liina, kon om

suur tuumkerik. Kerigu ussõ omma küläliisile valla, mi läämi ütte nukka ja laulami tulõva Uma Pido pääle mõtõldõn kolmõ helü pääl Võromaa rahvalaulu «Jänesse jala». Laul passis korgõlõ ruumi häste.

Heli om meile Turu liina üümaja kõrraldanu ja sääil saami rahuligult järgmädses pääväs valmista. Olõmi Eestist ütten võtnu leibä ja killu, et tutvusta sõbrulõ Eesti Vabariigi aastapävä traditsioonilist süüki. Järgmäne hummok olõmigi Heli ja timä mehe Miikka man, kiä eläse Rauma lähkül Kodiksamini. Kiluleibu kõrvälõ küdsä Miikka suurõ taldrigutävvve pannkuukõ ja aastapävälaud saa kõrraligult katõtus.

Edesi veevä sõbra meid Rauma vanaliina. Rauma om tähtsä puuarhitektuuriga liin, miä om UNESCO maailmaperändi nimekirän. Aoluulidsõlt om sääil olnu suur purjõlaivastik ja liin om tunnõt ka ummamuudu käsitüü poolõst: sääil om tettü umanõoliidsi pitse.

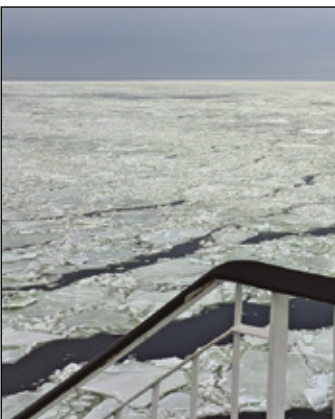
Käümi kolmõn Rauma muusõumin, kon saami nätä pitsikudamist, laivarahva ello ja kunstinäütust. Rauma kunstimuusõumin nakkas silmä esieräline korsna: vähembält neli maja korsnat om üttes kokko viiidü. Umal aol ollõv pidänü majaumanigu masma massõ tuu perrä, ku pallo korsnit katussõst vällä tulõ, ja tuuperäst tettigi niimuudu.

Välänpuul turismihuuuigu om rahvast liina pääl veidü ja saa rahuligult ümbre kaia. Rahulik kaeminõ omgi mi lühkü reisi päämine mõtõ. Tagasiti pääl saami viil üte Eesti numbriga auto slepin laiva pääle ja laiva päält maaha avita ja õigõ pia olõmi koton tagasi. Koolivaheaoreis omgi tsipsti är tettü.

LAPPALAINEN MIikka PILT

Vahva reisiselli Rauma liina ja vast ka terve Soomõ kõgõ kitsamba huulidsa pääl.

Mere pääl hulp mi reisi aigu viil hulga ijtükke.

Autokütussõ hinna Rauma liinan 25. radokuu pääväl.

RAHMANI ELO PILD

Aastapävälaud kiluleibu, pannkuukõ, ijtäse, puuvilju ja võrokõisi lipuga.

Esieräline korsna Rauma kunstimuusõumi majan. Neli korsnat saava sääil üttes kokko.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnaninimi periolõmisõst ja tähendüsest.

Gutmann

Naisipäävä puhul või jo suuvi, et egäl naasõl, kiä hindäle miist taht, olõs hää miis. Ja et olõman mehe häies mihihis edesi jääsi! Säändse tähendusega nimel *Gutmann* om Eestini 149 kandjat. Varjantsil *Gutman* om 48 kandjat, varjantsil *Guutmann* 13 kandjat. Viil om olõman *Kutman* 20 kandjaga, innembi olli ka *Kuutmann* ja *Kuthmann*.

Nimi kas kujul *Gutmann*, *Gutman* vai *Guthmann* panti hingõlugõmiisi perrä 36 mõisan, noist 29 Eestimaa kubõrmangun ja õnnõ 7 Lõuna-Eestini. Nimi olf olõman ka inne priinimmi pandmist, TaIna ja Pärnu liinaelänikel.

Võrumaal panti *Gutmann* õnnõ ütten kotussõn: Haani mõisa Taudsa külän. Tuu saiva Taska Peebu poja perridõga. Võrumaal üteldi taad nimme vällä [Kuutman]. Haani nime Gutves ja Kuut (*Guth*) omma kõüdedü Kuuda külä nimega. A nime Gutmann saaja olli vana lisanime perrä Taska perrätulõja (vinne muudu Taaša, Jevstaša, Jevstahhi < kreeka Eustahhos). Priinimi vast panti lihtsalõ saksa

keelen hää kõlaga nimes.

Tartumaal es panda seod nimme sukugi. Inämbäste kõik Gutmanni, kiä 19. aastagasaal Lõuna-Tartumaalõ ja Võrumaalõ, näütüses Vana-Roosa valda tulli, olli peri Tarvastu suguvõsast – ütessõnaga mulgi. Tarvastu mõisan panti *Gutmann* Kaldremäe Hansu poigõ ja vellepoigõ perrilõ. Säält suguvõsast olf peri ka Võru liina võrkpalli «esä» Gutmanni Jaan.

Nime alussõs olõja saksa keele sõna *Gutmann* tähendäs sõna-sõnal 'hää miis'. Tegelik tähendus om joba keskaost pääle olnu 'ausa miis, rikas miis, usaldust väärt tunnistaja kohtun, aadlimiis'. Sõnal olf ka ümbrekaänet tähendus: 'vaenõ, sant, pidalitõbinõ'. Ku üteldi, et tii veeren eläs «hää miis», sõs pidi kokkuputmist pelgämä, a pidi ka valmis olõma tälle süüki vai muid andit maha jätmä. Min-kastki säändsest om tegiinu Eestini kotussõnimi Häädemeeste ja Läti kotussõnimi *Gutmanja ala* (Gutmani kuup) Siguldani.

Nimmi Gutman(n) ja Guutmann eestistämist om olnu häste hulga, 183 kõrda. K-ga nimest viil 40 kõrda. Võrumaal võeti vahtsõs nimes Uusmaa Haanin, Luhtmaa Vahtsõliinan, Üksi Tsoorun. Viitinän võtf pere Häädla, a ütõ poigõst tuun perren Kaldoja.

SAARÕ EVAR

Mõnistõ pritsimehil olf kats juubõlit kõrraga

NÕLVAKU KAIE

Mõni päiv enne, ku rahvas riigi sünnipääväl lipsu ette sääde, pandi Mõnistõ päästekomando mehe uma piduliku vormi sälgä ja kutsõ külalise kättõ juubõlit pedämä.

Mõnistõn asutõdi vabatahtlik pritsimehi ühing 1929. aasta veebruarin. Pääkorter olf pritsikuur konagitse Mõnistõ raudtiijaama lähkül, konh olf tuul aol palflu rahva ja vajalikõ asutuisiga asula.

Tuust alustamisest saije 95 aastat. Mõnistõ sovhoosi aigu olf kah keskusõn vai mõisan, nigu siin alasi om ültü, vabatahtlik tulõtõrjõ olõman. Aga 1993. aasta sügüsel naksi neli palgalõ võet miist päästetee-nistüse Mõnistõ tugikomando-le valvõruumõ ehitämä ja kuu ao peräst sai joba nakada põhitüüd tegemä. Nii et nüüt võisõki petä ka kohaliku kutsõlise päästekomando 30 aasta juubõlit.

Aktusõl kõnõli Lõuna päästekomando juht Tähe Tagne ka tuust ammutõst aost, ku vahtsõl ühingul olf ütõsainumas käsiprits ja aastõid es olõ kõrralikku maiagi, aga tuu iist tegüsi mõnõ aasta peräst, ku pritsimehi jo enämb, kõva

TIITUSÕ MERLE PILT

Tiitusõ Henri sai julgõ teo iist aumärgi.

seltsielu. Olf pasunakuur, män-giti näidendiid ja tandsiti.

Tammõ Jean, kiä om põra Mõnistõ ja Antsla päästekomando päälük, kõnõli, et

nimä muiduki nii ilma tehnikalda ei olõ ollu ja esi ehti henele ruumi, mis olf suur tüü, a seltsielu om vähämb. Siski ei olõ tuugi olõmalda. Näütes

lätälisist päästjäidega saias häste läbi ja peedäs alasi suvõl kuun perepäivä.

Nii Jean kui viil mitma Mõnistõ päästemehe omma taa tüü pääl vähämbält tõist põlvõ. Ku poiskõnõ tõnõkõrd esä tüü manu ütten tulla sai, tull taal huvi tehnika ja sääntse tüü vasta, konh hääd kehelist vormi ja julgust vaja. Üts sääne nuur miis, kel esä kõrvalt ammat miildüma naksi, om Tiitusõ Henri, kelle aktusõl Elupästjä III klassi medal üle anti. Aasta iist olf Henri tuld kistutaman Võru lähkül ja olf teedä, et inemine om majja tulõ ja suitsu kätte jäänu. Tõsõ pästjaga ütten lei aknõ purus ja lätõ suitsu sisse ka Henri ja tõi vällä inemise, kiä kiirabilõ üle anti ja ellu jäi.

Tuulsamal Mõnistõ pästjäide pidupääväl sai Zilmeri Kaino, kiä siinsaman Mõnistõn umal aol päästjänä tüüd alust ja põra Võru-Põlvamaa päästepiirkonna juhataja om, Eesti Vabariigi presidendi käest Eesti Punatsõ Risti IV klassi teenetemärgi.

Muiduki om Mõnistõ rahval hää miil, et mi uma päästemeeskond nii asjalik om ja näide tüüd tähele pandas. Ja väega suur asi om ka tuu tiidmine, et abi om nii lähkül, ku medä hätä peas olõma.

Kapstaleht es avita

VÄLJANDU ELLEN

Prõlla om egä elämine täüs helkvit ja värmiliidsi mas-sinit. Nii juusk egäst nukast maaailma-mürä sisse. Selle tüküt esiki är unõhtama, et õnnõ mõni aastakümme ta-gasi olõ-s näperüsmoblat karmanin ja aknõ takan es kõnni elektrilammas. Mis sis viil noorõmbist kõnõlda.

Niisama es kae egä klants-aokirä kaasõ päält vasta tuu sängüpäälne ni -alonõ elo. Toona jäie kõik kinniliidsi ussi taadõ. Esieränis nuu tekialodsõ toimõndusõ olliva rassõ ravvast tabaluku takan. Tuu olf egä noorõ inemise uma asi, kost tä sängütarkuisi kofas.

Nii kõnõligi üleidsõ Betty mullõ, kuis umal aol tä väi-ku poig küsünü esä käest, miä tuu seks om. Esä üh-mänü, et küsügu imä käest. No kõik rassõmba tüü jäetäs iks naisi kaala. Poig tulnugi Betty käest nõudma. Betty õnnõs joosnu parajahe tele-kast määnegi vällämaa miilustamisõ kinu. Betty ütelnü pujalõ, et näet, taa omgi.

Kibõna ao perrä nakanu poig Betty käest nõudma, kost latsõ tulõva. Et timä tiid külh, et emme kõtust, a kui-muudu nä sinnä saava. Tuu võtte Betty vähä tummas. Tä söksõ parajahe saiatainast, olle ummin mõttin. Koton es

olõ essä kah, kelle mano suka-ta.

A et Betty olle muudsa ilma-kaemisõga ni õgva ütlemise-ga, es nakka tä kurõjuttõ ega kapstalehti taadõ pagõma. Võtte huugu ni kõnõlf inämb-vähämb õigõ anatoomilidsõ jutu, lihtsämbe sõnnoga mui-dogi. Hindäl õks kõrvatagodsõ verehtivä nigu õdagunõ päiv.

Lats kullõlf imä jutu är ni kitte külmä kõtuga, et nii tä umbõs tiidsegi. Bettyl muidogi

hää miil, et nakka es muinas-juttõ kõnõlõma, es vii umma autoriiti alla.

Aig juussõ ummamuudu. Ütel hää pääväl arvas Betty, et piässi pujalõ tiidmist and-ma, kuimuudu tütri-kega noid är tsurkmada ümbre kävvü ni hinnäst halvu haiguisi iist kait-sa. Kússegi sis, kas poig tiid, misjaos kondoom om.

Poig kitte uhkõlõ, et tiid külh, sinnä mahos kolm liitret vett, nimä naabripoiskõisiga ujan är

tulõ. Mõtsavele olli pagõnu mõtsavahelist rata pite är.

Umbõs kilomiitre mi kooli-majast om üts talu ja sinnä olli nä pagõnu ja küünü varju lännü. Mõtsavellil olli olnu üten perrä veetävä kuulipildja ja noist olli nä soldaniid vasta lasknu.

Sääl küünün es anna mõtsa-vele alla. Näid ähvärdedi, et ku nä vällä ei tulõ, pandas küün palama. A mõtsavele anni tuld, nika ku sõamuuna olf. Küün panti leekkuulõga palama ja kiäki säält vällä es päse. Per-rän kõnõldi, et es olõ võimalik kedägi är tunda. A nuu, kes säält

mõõtnu. Betty pidi muidogi peenikeist naaru, et taakõrd olle kana siski targõmb ku muna. Nii tegi aša klaaris, et tuul atrebuudil om õks tõõnõ ja tõtsõmb otstarvõ.

Täämbädsel pääväl muido-gi ei joostaki imä-esä mano, ku määnegi küsumine süant vaivas. Vaotad moodumassi-na nupu pääle, tsiuhkat kipõn pilti, ni juusk egä tarkus-ullus kätte, värmilidselt pääle-kauba.

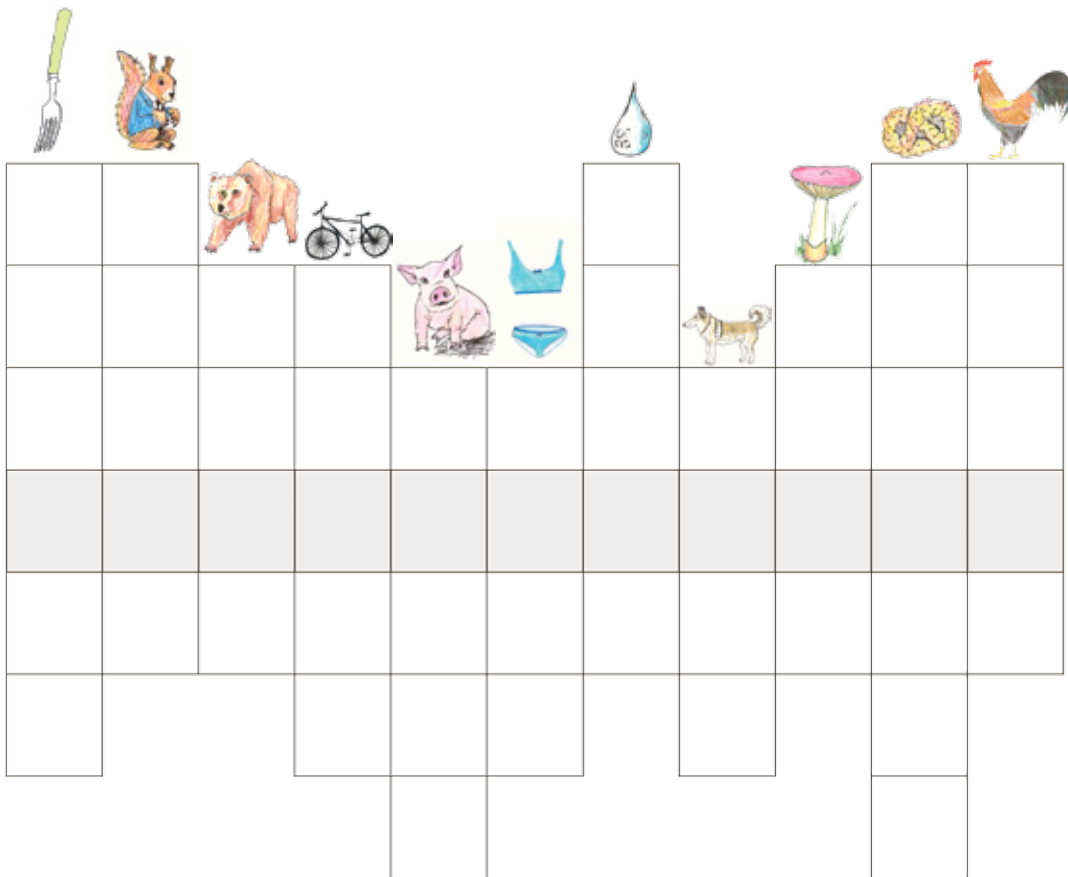
tal man elli, tiidse, et pala-nuisi varõmidõ seest olf löütü üts naanõ väiku beebiga.

Kõnõldi, et kõik nuu, kes küünün, olli olnu Läti ko-danigu. A kes tiid, või-olla olf Eesti ummi kah, a kiäki es julgu tuud tunnista. Tuul aol hoiti juhtunut salahusõn, peläti tuust kõnõlda, et mitte herätä kahtlust, et kiäki om näidega kõudet.

Nüüd paar aastat tagasi käve mu veli säält lahingupai-ga man. Sinnä olf pantu mä-lehtüskivi.

NISU AINO

Täüdä' är' ristsõna. Vastussõs saat teedä' üte kotussõnime.

Haarang

Opsõ Murati algkoolin, olli tuul aol kolmandan klassin. Olf 1951. aasta urbõkuu alos-tus ja mõtsun olf viil hulga mõtsavelli.

Mi koolimaja olf Pihkva-Riia kivitii lähkül. Tuul pää-väl näimi klassiaknõst, kuis kivitii pääl pidi kinni üts kin-nine veoauto. Auto päält tulli maaha valgidõ rõividõga ine-mise, kõigil püssä kaalan. Üts miis tulf kabiinist kah vällä ja astõ mi koolimaja mano. Lätõ koolijuhataja tarrõ ja kõnõlf säält midägi. Pääle tuud tulf

juhataja mi klassi. Meile anti kõrraldus, et aknidõ man ei või vahti. Koolijuhataja ütelf, et käü mõtsavelli haarang. Tuu «haarang» olf sääne esi-muudu sõna, mis mullõ ku koolilatsõlõ miilde jäi. Viil hoiatõdi, et või minnä püssä-laskmisõs, ja es lubata majast vällä minnä.

Koolirahvas kamandõdi kõik rõivaruumi. Vähä ao pe-räst olfgi paukõ kuulda. Nu es olõ püssäpaugu, olli nigu mürsüpaugu. Ollimi hirmul, et äkki tulõva mõtsavele mi koolimajja hinnäst käkmä. A koolimajast kiäki müüdä es

Latsilõ

Vastus saada
üte nädäli joosul
meiliaadrõssi pääle
latsinukk@umaleht.ee
vai postiga:
Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Vastussõ mano panõ
kirja uma nimi, vannus
ja kimmähe ka
postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas
vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva
Võro instituut
ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: Tereh! Ma olõ draakon. Ma süü nii eläjit ku ka haina. Ma või maada' pikält, ku taha. Ma olõ uudishimolik. Ma korja hindäle varandust. Ma tuu teile kah rikkust ja õnnõ.

Avvohinna saa TIMUSKA MARIA-LY (8) Parksepäst.

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst
Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Uhkõ ballikleidi

Egäs pidopääväs tahtva naa-sõ vahtsõt kleiti, minka pidolõ minnä. Seo jutukõnõ om va-nõmbast aast.

Võrol Aida uulitsan elli päält sõta mitu ohvitseeri peret. Üten perren mõistsõ pernaanõ häste vinne kiilt. Ütel pääväl tulli tuu perre moro pääle kats õnnõlist noorikut ja ütli, et osti liinast ilosa ballikleidi. Tulõman olf edimäne mai. Nä tahtsõva min-nä ohvitsiire majja tandsma.

Noorigu näütsi ummi klei-te pernaasõlõ. Nu olli tõtõstõ väega ilosa. Pitse ja satsõ ja kir-juga helebeeži pikä maani klei-

di. Pernaanõ sai arvu külh, a es taha õkva noorikidõ hääd tujjo tsurki. Tä ütelf, et tuu siid om väega ohkõnõ ja paistus läbi, midägi piäs allpuul kah olõma. Ja tõsõlõ ütelf: «Sina, Maša, ei tohesi jalga panda pikä seerega pükse. Tuu ei olõs illos.» Ja lõpus ütelf pernaanõ viil nii, et pa-rõmb ku noorigu naidõ kleitega kotost vällä ei lääsi. «A patše-mu?» küssevä noorigu. «Selle, et naa omma üükleidi.»

A ohvitsiire majan tand-sul olli mõnõ naasõ säändse-samadsõ «ballikleidiga» ja vehksevä segämäldä tandsi.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Läbi lille

Ma kuuli raadiost, et jo mito päivä saiswa mehe lillipuutõ ussõ takah järekkõrrah. Ega nä pelgä-i, et lilli otsa saava. Nä pelgäse, et ostva umalõ kal-lilõ kaasalõ võlss lilli. Ja sõs tulõ rõõmu asõmõl hoobis tülü majja. Nii käävä mehe jo va-rõmb kaemah, määndsit lille müvväs.

A mille inämbüs mehe tahtva naisipääväs umalõ kallimbalõ lille kinki? No iks selle, et nä hoitva ummi naisi, a tuud om näil väega rassõ vällä üteldä. Pallo lihtsäm om osta üsätäüs lille. Ja ku naasõ omma lillitutu kätte saanu, sõs omma nä õn-nõligu. Ni unõhtasõ är, et iks võeta-i viil naisi egäh asäh mi-higa üttemuudu.

MUDA MARI

**Telli
Uma Leht!**

6 kuud – 9 €,

12 kuud – 18 €,

e-ärvõ püsümassuleping 1 € kuun.

tellimine.ee/umaleht,

tel 617 7717.